

*Бабаева А.А., преподаватель кафедры русского языка
и методики его преподавания Джизакского государственного
педагогического института
Джизак, Узбекистан*

M.TSEVAYEVA SHE'RIYATIDA TALQIN QILINGAN RANGLARNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Annotatsiya. Maqola Marina Tsvetaevaning she'riyatida rangni o'rganishga bag'ishlangan. Muallif tomonidan taklif etilgan yondashuvning yangiligi bu ijodkorlik mavzusiga hamroh bo'lgan M.Tsvetaevaning she'riyatida ranglarni va ularning ma'nosini aniqlashdan iborat.

Аннотация. Статья посвящена изучению цвета в поэзии Марины Цветаевой. Новизна предлагаемого автором подхода состоит в выявлении цветов и их значения, сопровождающих в поэзии М.Цветаевой.

Annotation. The article is devoted to the study of color in the poetry of Marina Tsvetaeva. The novelty of the approach proposed by the author consists in identifying the colors and their meanings accompanying the theme of M.Tsvetaeva's creativity.

Har bir rangning o'ziga xos xususiyatlari va kuchi bor. Rang insonning hissiy kayfiyatiga ta'sir qiladi, biz bu ta'sirni his qilamizmi yoki yo'qmi. Har bir rang o'ziga xos semantik chuqurlikka ega. Insonning butun hayoti ranglar bilan to'ldirilgan va agar siz shaxsning rang afzalliklariga e'tibor qaratsangiz, shuni ta'kidlash mumkinki, barchamiz butun umrimiz davomida rang terapiyasi bilan shug'ullanganmiz.

Rang - bu ramziy soha bo'lib, unga munosabat ko'plab omillar ta'sirida shakllanadi va ularning eng muhimi madaniy omildir.

Rang fanida rang va rang assotsiatsiyasining psixologik ta'siri haqidagi ta'limot, ehtimol, eng muhim jihatdir. Uning asosida rang ramziyligi fani paydo bo'ldi. Madaniyat shakllanishining ma'lum bir davrida rang so'zga teng bo'lgan va muayyan tushunchalarning ramzi bo'lib xizmat qilgan.

19-asr boshlarida shoir va olim IV Gyote o'zining "Rang nazariyasi" asarida rang va yorug'lik hodisasini ularning o'zaro ta'sirining jismoniy, psixologik va estetik tomonlarini hisobga olgan holda tasvirlashga harakat qilgan.

Rangni idrok etish muammosi birinchi marta XX asr boshlarida Yung-Gelmgoltsning uchta rang nazariyasida, shuningdek, Xartrijning ko'p rangli idrok haqidagi asarlarida o'z aksini topgan. "Rang va tuyg'u o'rtasidagi empirik asoslangan munosabatlar" mavjudligi haqidagi g'oya birinchi marta Rorschach tomonidan ilgari surilgan (1942, 1951). Shaxtel (1943) rangni idrok etishda ham, his-tuyg'ularning paydo bo'lishiga ham ta'sir qiluvchi "faollashtiruvchi mexanizm" mavjudligini ta'kidladi va Veksner (1954) ma'lum ranglar ma'lum his-tuyg'ularga mos keladi, deb hisoblaydi. "Rang-hissiyot" munosabatlarining nazariy asoslari Arnxaym tomonidan ramziy ifodani vizualizatsiya qilishning tizimli gestalt nazariyasida taklif qilingan.

Ijod tadqiqotchisi Tsvetaeva L.V. Zubova o'zining "Marina Tsvetaeva she'riyati" kitobida. Lingvistik jihat "ta'kidlaydiki, Tsvetaeva juda bezovta qiluvchi uch rangli qizil, qora va oq rangga yaqin edi. Ammo bu uning she'riyatida boshqa rang belgilari yo'q degani emas. Biz Tsvetaevaning rang afzalliklariga e'tibor qaratamiz - qizil, qora va oq.

Xalq-poetik an'anaga ko'ra, qizil rang birinchi navbatda qonni ifodalaydi.

1917-1922 yillar, chegaralari inqilob va fuqarolar urushi bilan belgilangan davr Tsvetaeva uchun nihoyatda qiyin bo'ldi. Tsvetaeva bu davrda rivojlangan hayot tarziga chidashni xohlamadi. U fuqarolar urushi dahshatiga guvoh bo'lishni xohlamadi. Shuning uchun, uning she'riyatida OQ QIZIL bilan kurashadi. Ammo bu rang kurashida Marina Tsvetaevaning g'olibi yo'q.

Oq edi - qizil bo'ldi:

Qon qizarib ketdi.

Qizil edi - oq rangga aylandi:

O'lim oqlandi. (1921 yil 7 fevral)

Uning turmush o'rtog'i Sergey Efronga bag'ishlangan "Jorj" she'rida qizil - oq rang juftligi ham fojiali tarzda qabul qilinadi:

Va uning plashi qizil edi,

Va uning oti oq edi.

Yoki qizil bulut

Plashing bilan yorilib ketyapsanmi?

Qizil bulut uchun -

Oq uy. (1921 yil 9 iyul)

Uch fonda qizil rang Qizil cho'tka bilan mashhur chiziqlarda butunlay boshqacha qabul qilish

Rowan yondi

Barglar tushayotgan edi

Men tug'ilganman. (1916 yil 16 avgust)

Qizil - energiya va kuch. Yong'in rangi, harakat va hayotga bo'lgan ishtiyoq. Bu rang jismoniy faollik, iroda, shahvoniylilik va tajovuzkorlik bilan bog'liq. Qizil rang, issiqlikni o'rganish, asab tizimiga tonik ta'sir ko'rsatadi, rodani mustahkamlaydi va uni engishga yordam beradi. Bu faol, quvvat va issiq chalindi. Bunday "faol, baquvvat va qizg'in" Vladimir Mayakovskiy edi, uning "sevgi qayig'i kundalik hayotga qulab tushdi". Tsvetaeva unga she'rlar bag'ishladi

Olovli rangli donalar

Men uni kaftimga tashlayman

Shunday qilib, u yorug'lik tubida paydo bo'ladi

Olov kabi qizil.

Bu satrlar 1930 yil - Mayakovskiy o'z joniga qasd qilgan yilga tegishli. Tsvetaevaning dastlabki she'rida "qonli" soya mutlaqo yo'q

"Qizil bog'langan kitoblar", bu yerda qizil energiya va hayot ramzi sifatida namoyon bo'ladi:

Bola hayotining jannatidan

Siz menga xayrlashasiz,

O'zgarmas do'stlar

Eskirgan, qizil bog'lovchi (1908-1910)

Ushshe'rning so'nggi satrlarida Tsvetaeva Mark Tvenning tasavvuri va iste'dodidan tug'ilgan bolalar kitobi qahramonlari - do'stlarining ismlarini aytadi: Xak Finn, Tom Soyer, Shahzoda va qashshoq.

1916 yil. Marina Tsvetaeva yana qizil rangni energiya belgisi sifatida, unga etishmayotgan energiyani taqdim etadi: Men qizil, issiqlik kabi, piktogramma qutisimi?

Namoz o'qimadingmi ter to'qguncha?

bu, 1920 yil 20-23 maydagi she'rida. qizil qora bilan birlashadi:

Va hayrat bilan qoshlarini ko'tarib,

ko'rasizki, men behuda siyohlanganman:

Men yozgan narsa - qora qon

Magenta siyoh emas.

Va bu yerda bu ranglarning butunlay boshqacha talqini allaqachon yaqin - bu yerda halokat va o'lim ruhi tutiladi.

Oq rang, shu jumladan barcha ranglar, poklik, birlik, ochiqlik va ilohiylik rangi hisoblanadi. Oq rang poklik, mukammallik va poklik bilan bog'liq bo'lib, o'zgarish energiyasi va kuchini o'z ichiga oladi.

Kemalarni shoshilinch ta'mirlamang:

Er yuzidagi hukm nozik!

va kaptar - yirtqich emas

Galchonka - oqlik.

Aytgancha, agar siz dangasa bo'lmasangiz!

Lekin hammani sevish

Balki men o'sha qora kundadirman

Uyg'oning - sizdan oqroq! (1920 yil 17 may)

Ushbu she'r oqning talqinini tasdiqlayd va 1920 yil 28 iyunda Tsvetaeva yuqoridagi satrlarga qo'shimcha qilganga o'xshaydi:

Choy shirin emas, non oq emas -

Ammo uning yuzi oppoq!

Qora sirli va noma'lum. Bu zulmat, tun, isyon, halokat va o'lim bilan bog'liq. Ehtimol, shuning uchun 1921 yilda yozilgan satrlar biz uchun juda fojiali va bashoratli tarzda qabul qilinadi. "Marina" she'rlari:

Qora bo'ron kabi tovushsiz uchib,

Do'st bo'lmaslik - qulay!

20 yildan keyin Marina Tsvetaeva o'z joniga qasd qiladi va o'zining fojiali ketishi bilan qora rang o'lim ekanligini ko'rsatdi. Ammo qora rang ham insonning ichki dunyosiga, ongsizlik tubida yashiringan narsalarga qaratilgan.

Marina Tsvetaeva eri Sergey Efrondan ajralganidan juda xafa edi. 1920 yilda u "Men seni qora ko'zli ko'raman - ajralish!"

Qora rang mavjud bo'lgan narsalarning oxirini anglatadi. Ammo aynan shu rang hamma narsani yangidan tug'diradi - hayot zulmatda tug'iladi. Xuddi shu Sergey Efronga bag'ishlangan quyidagi satrlarni o'qing: "Men sizning oldingizga yarim tunda keldim." Ularning sanasi 1916 yil - Marina va Sergey 4 yil davomida yangi hayot - oilaviy hayot fanini o'zlashtirmoqda.

Bugun Marina Tsvetaevaning "qimmatbaho sharob kabi" she'rlari o'z navbati keldi, biz uning she'riyat dunyosiga tegish imkoniyatiga ega bo'lgan navbat - noma'lum, sirli va benuqson yorqin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ростовцева И. аср ва Marina Цветаева соати // XX аср рус адабиёти. 11-синф учун дарслик. V. V. Козхинов томонидан tahrir қилинган. М.: 2001 - пп. 230 - 245
2. Рус шеърятининг кумуш даври/Сомп. kirishima.int оширон.арт. бр Н. V. Банников томонидан қайд етилган. - М.: Маърифат, 1993
3. Цветаева М. I. барглари қабр устида тушиб кетган: шеърлар, шеърлар. - Қозон: Tatar Нашриёти, 1990
4. Швайнштайгер В. Marina Цветаева. М.: Молодая гвардия, 2009<http://www.yugzone.ru/psy/colors.htm>

5. <http://cvetaeva.ouc.ru/>

6. <http://www.ttru.net/>